Førsteblad

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 64 | Fylke: Rogaland.
Tilleggsspørsmålnr. | Herad: Suldal
Emne: Død og begravelse | Bygdelag:
Oppskr. av: Johan Veka | Gard:
(adresse): Bråtveit | G.nr. Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

Når skatugla kom heim i tunet og skreik, så var det eit „fegdarvarsel", sa di gamle.

Det var eit fegdarvarsel når to, den eine inne, den andre ut, tala i døra på same tid.

Og likeeins når to halmstrå låg i kross på stovegolvet. Eller to jumar. Eller to sjønes.

10)

Ja, ein ville gjerne ha presten til ein døande.

Di e.no å „ska få tala i presten." Eit ordlag som dit, tydde at nå var det „på slutten" med han o.la.t.d.

Ein husmann i Imsland, fødd i Suldal, skulle henta prost Ulsaker i Vikedal til jordamann han sal inndes. Før sa husmannen

13069

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

til ein mann han møtte på vegen — "an Torgeis e' skeine, å "så tølle han ha presten på adle vonei". Det var gjestkomin i frygd i det — mot sjukdomen og, ein medisin.

Ein sende og bod ütte di naraste (born. t.d.).

Det var ofte den døyande sa føre kors ein skulde ha det i salabad. Og sa gjerne kven som skulle eit og anna av mein verdfulle eigne lutar.

14)

Nå har an bla fått slutta", var eit ordlag ein bruka. Eller og dette: "Ja, nå e' mi kje meir hun bla lelle". Eller og: Nå har hin skilt ifrå seg". Ifall hö hadde ein lang og skud sjuke-lege.

16). Ja, eg har om fleire som hadde snutt seg "i kisto".

17).

Ein let att augo på den døde. Og la ofte ei salmebok under hoka. Og la hendane i saman på den døde, over bringa.

Ein krujle og eit band under hoka.

13069

22). Ja, ein hengde ein håkel eller eit laken fram før vindauga. Og stogga stove klokka.

23). Døydde ein om kvelden eller natta, så å flytta ein liket or senga så snart det var dagen.

24) Ein la liket på eit par breie sagbord. Eller på eit benkelok.

25) Nei. Ikkje i manna tid minsto

27). Ein brende halmen så snart ein hadde vaska og klett liket. Sjeldan før.

Og stod då logen innmot stoveluret, varsla det eit dødsfall, og det nokso snart.

„Å liggjå på likstrå" — å liggjå på bord eller lok før ein vart lagd i kista.

30) Ein vaska og kledde liket så snart det let seg gjere å få kista ferdig.

31) Oftast granne kvenne, helst eldre.

13069

33. Ja.
34 Ja.
35. Fær kje høgst so det.
36. Ja, alltid.
37. Ikkje høgst som det.

Likklæi:

38) Ein sa kle likjett.

40. Liklakan.

44. Ja, hjå velstandsfolk.
Ein kledde liket i under- og overklæi. Med ullsokkar og og ull-underklæi. Ikkje sko.

47) Konne hadde kvit luve, sflast av lin.

50. Nei.
51. Kring 1910. I Øvre Suldal
52. Nå kjøper ein ferdig-klæi.

58). Ein hadde alltid kiste ståande på lemmen eller i ei sval. Eller i mista hadde ein bord liggjande til kiste.
59). Alltid trenaglar.
61) Ein snekker. Eller ein hendtmann i grannelaget.
62. Kista alltid svartmåla ~~med~~ og sot eller tjøre, kjønrøyk

13069

65). Fövelsjon. I hovud gjuta òg

67) Nå kjöper ein alltid
ferdige kister frå snekkarverk-
stad på Sand. Og nå
er ho alltid kvitmåla.
Lenge var det så at
berre barnekistene skulle
vere kvite. Nå alle.

74). „Å vere med å leggjå
likje i kistå". Eg har
ennå den skikken.
(Skreve om det før).

75). Før skulle dei alltid
ha kaffi og mat når
dei hadde vore med
og lagt liket i kista.
Ikkje nå. Men ein nyugogles.
Så bar ein kista ut,
og sette ho på to skamlar
på låven. Eller forsøte

78). Nei, ikkje pynta.

82) Ja, alltid. Nå og det

83. Lokket vart lagt på.
Og att på la dei ein
duk over andletet. Det
gjer ein ennå. Kvit
duk lin.

86). Ikkje fikk på likferds-
dagen. Då gjekk ein
på låven og skulle
gå å likje. Og når det
stod i huset.
Eller inne i stova.

87) Nei

13069

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Sorg.

Ein skulle gå stilt "dörelu" når det var nokon som låg lik på garden. Ein skulle tala lågt, og ikkje skjemta. Det skulle vere alvor med alt då.

Ein gammal husmann i Bratovit, som mista kona si (i 1916), hadde eit eige lynelag med kona låg på likstrå og i kista. Det var noko så sorgsamt over alt det han sa. Det skulle vere så ifrå gammalt.

9f).

~~Nokså~~ Mis slengd på "syrgjetida" hadde ein ikkje, når han eller ho var komen te jordar, så kom ein inn i den vanlege rytmen i arbeidslive og i det daglege livo i det heile.

9g) Ein gjekk alltid med svarte klær i Salabadi. Karar i svarte vadmåls og svart hatt klær. Og kvinnene i svarte kjolar, og med svarte silkeplagg.

Annars det gamle var at dei maraste skyldfolka, men berre kvinnene skulle gå med kvite lakan

13069

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

kring kista før ein song
lekit av Stova eller ut
Tunet. Ein skikke ein
hadd på i Bjeskestad-
huseven ut i 1870-åra. Det
er snart ingen somme
som minnest det.
(Kari Bakka f.d. på
Suldal Gamleheim.
Ho er 86 år nå.).

<u>Sørgjå ut likje</u>

98). Aldri på søndag.
99) Nå helst lillefredd.
Nokre få gamle seie
Salaba.
100). I Stova, i regn og vind. Eller vintersdag
I tunet sommarsdag.
101.
Kjøresven seier då,
når lokket vert teke-av:
Nå e de høve te å sjå
"likje". Men di som
vil det, har sett likje
når det stod på låven.
helst bevert
103). Fjøl vart sett på
kistelokket. Seinare var
det helst salmebok
og skjere (saks)
I Sand sette di to
ljos på kista; fortalde
<u>Sven G. Eide</u> (+ 1956) over
80 år. Og ljosa, sa han,
vart borne føre kista
på vegen til kyrkjegarden.
Og -gjorde at kyrkja

13069

Det veit eg ikkje av i Suldal

113) Ja. Og gamal er det dei som kan dei gamle likvonane.

114) Ja, nå.

116. Stundom hedt låraren ein tale då. Og han kunne stundom vere uheppen. Ein gamal lærar ville høgste ein mann som nå hadde mist kona si. Og så sa han: "Men eg veit nå vona att.e ån snart finn.e seg ei att.e"

117) Ja. Det var det gamle.

118. Uflunge. Sidan frå 1820-åra dram og. Og likvynggjarane skulle alltid bera ei gjela-flaska". Eller "lerka" med seg frå veg ut kyrkjegarden.

119) Ikkje nokon vis til det.

120) Felst det.

121. Når skal t. d. sønen og svigersønen bere likei ut av stova? Eller av tunet?

122. Forlenden.

124. Nei

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING 5

125. Ja. Fakla brake.

129. Lenge var det så at berre dei unge av kvinnene fylgde på gravöl. Nå er det ingen skil på det.

134. Ja. For 20-30 år sidan

135. Ikkje noko visst med det.

138. Halv stong heile dagen.

139. Ja. Og song då.

140). Tok av seg huva, skarane,

141) Ja. Ingen skil såleis

143. I Sandalen var dei likhidlemi

145). Eit åkle oftast. Eller ei rugge.

148. Ja. Det gjer ein framleis

150). Ein ven av den avlidne

151. Køyraren går alltid ved sida av sleden.

153). Frå Bleskestad til Roalkvam (5-6 km) køyrde ein liksjø på dragsli i Lakkhø og. For der var ikkje køyreveg. Og slik var det andre stader i bygda og

På kyrkjegarden.

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

157) Spadar og hakker stod i ut-kyrkja.
158). Sameiga
161) Presten møtte opp ved kyrkjegardsgrinda oftast
162) Nei
163.) Nei
164) Ja, det gjer ein nå og då — frå kyrkjegards-grinda og bort til grava.
165) Nei
166) Nei

Grava.

169). Før ein fekk gravar, vart grava graven nokre dagar i førevegen. Håvard Håvardson Gauteiin (Baksnett) grov grava åt mannen sin, meit me. Det var knapt gravar på Nes då, han Håvard var husmann og hadde lita råd.

Håvard Håvardson var fødd 1825. og mannen døydde i 1860 åra.

Men lenge var det så at gravaren, den tilsette, kasta opp grava. Men likferdsfolket måtte sjølv kaste att grava før dei for heim.

173) Ja.
175. Ein og annan har ålt til med å pynte grava juil-aftan.

13069

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Sårlige til fells.

Sjølmordarane vart grav-
lagde i ei krå for seg
sjølv på kyrkjegarden. Utan
lesing og song.

180).
Dei udøypte og born som
var for tidleg fødde vart
gravlagde tett i kyrkje-
veggen. Ein fann mange
beingrindar då ein reiv
gamlekyrkja i 1852.

Gravøl

Sålabad fin. Vi å
helst likferd. Men ennå
dei som seie salabad.

183) Ei i homme, helst i eldre
og dei som var i ætt med
den avlidne

184). Same gravnelaget
som i bryllaupe. Berre
det at same var bedne
å koma som kallar føreøl.
gravøl og skyldfolk.

185)
Fo som bad var alltid
svartkledd.

186) Eg ho skulle ta seg nydsleg
og sleit når ho kom
inn i ei stova. Eg ho
skulle alltid ha kvate.
Oft og ifall ein det hadde.

190. Fredagar. Det heldt
dei på med alt til 1830-
åra. Eg har sjølv vore

13069

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

kjømesle i tre dagars
sålabad. I Roalhavn.
194): Ja, alltid det. Først
var det mat når ein
kom til gards. Kaffi
og kake og lefse. Om
kvelden og. Og om morgon
tilferdsdagen. Graut
fi ein før åt kyrkje.
Stundom hadde ein
grauten etter ein var
heime komen til sålabads-
garden. Mens det stod
lefse og vaffelkake og
på bordet. Så ein I
heime ta det att åt
grauten. Men aftast
gredde det nå seg med
brudgrauten. Om
kvelden kjøt og suppe.
Neste morgon var det
kaffi, lefse, vaffelkake,
kavle og omnskake.
Og så kjøt og suppe att
til dugurds. Og kaffi
og brødmat til nons
att. Det var det siste
sams måltidet. Før
ein fekk kaffi, var
det mykje til drikke.
Og øl. Og dram og.

13069

Frå 194 til 200, om det har eg skreve før.

203). Ja, det med sending har halde seg meir når det gjeld salabad enn t.d. ved bryllaup. Men ölbyggingar, utsalabad vart det heilt med kring 1910.

210). Ikkje innskrykk i lite feider nå i Sirdal, i noko form.

212). Det er vorte vanleg nå. Alle har ei lysing, stundom to, i Stavanger Aftenblad.